

دايک و باوکم پالپشت ه ياريدەرى مندالەکانى خويانن

چۆن بتوانيت يارمەتى مندالەكەى خۆت بەدەيت
كاتيك خويندەنەوهكەى ئەو رەوتەى نيهە كە پئويستە

Sorani

ناوه پړۆک

- 3 سهره تا
- 4 سه ختي خويندنه وه و نووسين چيه؟
- 6 ديسليکسي چيه؟
- 9 نيشانه سهره تاييه کان بينه وه!
- 10 يارمه تاييه زوويه زووه کان له خويندنگه دا
- 12 تو وه ک دايک يان باوک ده توانيت چي بکديت
- 18 زانباريي زورتر

سەرەتا

ئەم نامىلكەيە بۇ تۆى دايىك و باوكى ئەو مىدالەيە تازە چوۋەتە خۇيىدنگە. ئىمە دەمانەۋىت تىگەيشتىن پىكەيىن لە سەر ئەو مىدالەي، كە بە دەست خۇيىدنگە و نووسىنەۋە سەختىي دەيىت و توشى (دسىلىكىسى واتە سەختىي خۇيىدنگە و نووسىنەۋە) بوۋە، و ئامارە بە يارمەتى زوۋبەزۇو بەدىن بۇ ئەۋى يارمەتى ئەو مىدالە بەرپىت كە بە دەست خۇيىدنگە و نووسىنەۋە زەحمەت دەكىشىت.

ئىمە كە پشتگىرىي ئەم نامىلكەيەمان كىرۋە ناومان Louise Belfrage و Suzanne Heimdal. ئىمە خۇمان مىدالمان ھەيە كە دىسلىكىسىيان ھەيە و دەزانىن چەند سەختە ئەو يارمەتى و زانىارىيانە بە دەست بەيىن، كە پىۋىستىن. كاتىك مروف دەيەۋىت يارمەتى مىدالەكەي بەدات پىسىارى زۇر دىنە ناراۋە. چۇن بزىنم؟ چى بكەم؟ باشتىن چارە بۇ مىدالەكەم چىيە؟ ئىمە بەھىۋاى ئەۋىن كە ئەم نامىلكەيە بىيىتە ئامرازىكى بە كىرەۋەيى بۇ تۇ كە لىيەۋە دەستىبەكەيت. لىرەدا ئامۇژگارى، رىگەچارە و زانىارىي بىچىنەيت دەستكەۋىت، كە لەو باۋەرەداين دە كرى بۇتان بە كەلك بىت. دىارە زۇربەي مىدالان فىرى خۇيىدنگە دەبن، سەرەراي بە كارھىنانى ھەر رىبازىكى فىر كىردن لە خۇيىدنگەدا. بەلام بە لاي گەلىك مىدالەۋە فىربوونى خۇيىدنگە و نووسىنەۋە سەختىرە تا مىدالى دىكە. ھۇكارەكان دە كرىت زۇر بن و بى گومان ھەموو مىدالىك دەبىت بە پىي ھەلومەرەجەكانى خۇي يارمەتى بەرپىت. نايىت ھىچ مىدالى لە بىر بچىتەۋە.

دىارە كە خۇيىدنگە فىربوونى خۇيىدنگە و نووسىنەۋە مىدالانى لە ئەستۆيە و دەبىت تۇش مەرەج بۇ چۇنەتەيى وانە گوتنەۋەكان دابىيىت. بەلام تۆى دايىك يان باوكىش سەرچاۋەيە كى گىرنگى مىدالەكەتى! تۇ دەتوانىت بە گەلىك شىۋە بۇ پەرەسەندنى خۇيىدنگەۋە و نووسىنەۋە يارمەتى مىدالەكەت بەدەيت. ئەگەر ھاوكارىي باش لە قۇناخىكى زوودا بەرپا بىت كەلكى بۇ مىدال، دايكوباوك و مامۇستايش دەبىت.

سەختىي خويندەنەۋە و نووسىنەۋە چىيە ؟

گەلىك ھۆكار ھەن كە رەنگە وا لە مرؤف بكنە كە سەختيان لە كاتى نووسىنەۋەدا ھەيىت.

چەند ھۆكارىكى سەختىي خويندەنەۋە و نووسىن:

دىسلېكىسى، جوړىكى تايبەتى سەختىي خويندەنەۋە و نووسىنە، كە بنچىنەي زگماكى ھەيە.

سەختىي وردبونەۋە و گرفتى بېرىلاۋى، گەلىك جار دەيىتە ھۆى كىشەي خويندەنەۋە و نووسىن.

ھۆكارى دىكە. كە مى ھاندانى زمان لە سالانى باخچەي ساواياندا، رانەھاتنى تەواۋ بە خويندەنەۋەۋە يان زانبارىي كە مى زمانى سوئدى بە ھۆى زمانى زگماكى دىكەۋە. ئەمە دەشپت سەختىي خويندەنەۋە و نووسىنەۋەى لى بگەۋىتەۋە. گەلىك جار زياتر لە ھۆكارىكى سەختىي خويندەنەۋە و نووسىنەۋە پىكدەھىتن. گەلىك لە ھۆكارەكان ديارە پىكەۋە كارىگەريان دەيىت - بۇ نمونە منداّل زمانىكى دىكەي زگماكى ھەيە و ھاوكات تووشى دىسلېكسىيەش بوۋە.

زیادکردنی بابەتەکانی نووسینەوه

ئەمڕۆ وشەى نووسراو لە ھەموو کاتێک زیاتر گرنگە. مەرجەکانى توانستى خویندەنەوه و نووسینەوه لە خویندنگە و کۆمەلگەدا لەم بیست - سى سالی دواییدا بە گشتى گەلیک زیادى کردووه و زانیاریى نووسراو بە جارێک مەرۆفی گرتووتەوه.

بەلام لە گەڵ ئەوهى کە توانستى خویندەنەوه و نووسین زیادى کردووه، ھەلومەرجە زگماکییەکانى خویندەنەوه و نووسینمان نەگۆراون.

جاران مەرۆف دەیتوانى کارێک بدۆزیتەوه کە زۆر پێویستى بە توانایی باش خویندەنەوه و نووسینەوه نەبێت. ئەو سەردەمە بەسەر چوو. بۆیە پێویستە کە ھەموو مەرۆفێک ھەزى بپزویت و ئەو بواری بۆ پرەخسیت کە لە تەمەنەنێکی زوووه بخوینیت و بنووسیت. بۆ ئەوهى مەرۆف بێتە خوینەرێکی بەتوانا پێویستى بە خویندەنەوهیە کى زۆر ھەیه.

بە گشتى، دەتوانین بڵین کە تیکرا 25% ى دانیشتوانى سوید لە بەر گەلیک ھۆکاری جیاواز بەتەواوتى لە ئاستى ئەو کۆمەلگاییدا کە ئیمە کۆمەلگای زانیار و ئاگاداری پێ دەلین، نین.

ديسلېكسى چييه؟

ديسلېكسى جوړنكى تايبه تى سه ختېي خوښندنه وه و نووسينه - گرفتېكى زمانه كييه كه ره گ و بنه ماي زگماكي ههيه، كه پښوهدى به زيره كي و ميشكه وه نيه. باوه و ايه كه نزيكه ي % 8-5 سى مندانلانى هاوته مه ن. ديسلېكسيان ههيه. ديسلېكسى له نيو كوراندا تا راديه ك باوتره تا كچان، به لام له وانه يه سه ختر بيت كه ديسلېكسى له كچاندا بينرېته وه، چونكه كچ گه ليك جار بيدهنگ و دلنهرمن - كور دهنكيان به گوي ده گات و زياتر دهينرين.

مندانك ديسلېكسي ههبيت، كيشه و گرفتى خوښندنه وه و نووسيني دهبيت، له كاتيكدا دهبيت فيربوونى شتى ديكه ي به لاره يه كجار ناسان بيت. بههره و ليها توويى مندانلى ناوا له شيوه ي ديكه دا نه ك له نووسيندا درده كه ويټ. ديسلېكسى نه خو شى نيه و هيچ «چاره يه كي گشتى» نيه، وه كوو دهرمان، چاويلكه ي تايهت يان خوراكي تايهت. هو ي ديسلېكسى دهبنگى، يان هه لى بينين يان گرانيى گوي نيه، بهلكو گري دراوى هه ندى هو كاري زگماكييه. ئيمه ده زانين ديسلېكسي پښوهدى قوللى به ميراته وه ههيه - كه وايه نه گه رى تووشياربوون به وه له و خيزانانهدا كه توانست و پيشينه يان ههيه زورت ره.

ورده جياوازي

مروث جياوازن - مروث بالايان جياوازه، كيشيان جيايه، دهست و په نجه يانينش جيان. به هه مان شيوه يش ميشكى مروث كه ميك له يه كتر جياوازن. هم ورده جياوازيانه ي به شه كاني پښوهديدار به زمانه وه له ميشكدا، دهبنه هو ي نه وه كه ئيمه له فيربوونى خوښندنه وه و نووسينه وه دا جياواز بين. فيربوونى خوښندنه وه و نووسين كاري نالوزن، كه له گه ليك به ش و پاژى جياواز پيكهاتوون - نه وه راستى بيت جيى سهرنج و تيينينه كه زوربه ي مروث ده توانن بخوښنه وه و بنووسنه وه.

دەنگ وەك بەردى بناغە

كاتىك دەدوۋىن، لىشاۋىك لە دەنگ پىكەۋە دېتە دەرەۋە. ئەم دەنگانە دەيىت تىيىنى بگەين و كاتىك دەنوسىن بىانگۆرىنە سەر پىت و، كاتىك دەخوئىنەۋەبە پىچەۋانەۋە. زۆربەى لىكۆلەرەۋەكان دەلېن گرتە بنەرەتتە كەى دىسلىكىسى لەو سەختىيەۋە پىكەيدىن، كە دەنگە كانى زمانى ئاخوتن تىيىنى بگەين - دەنگى وشەكان چۆنە، جيا لەۋەى كە ماناى چى دەگەيەنن. كەۋايە ناسىنەۋەى باشى دەنگەكان مەرچىكى گرینگە بۇ بوون بە خوئنەر و نووسەرىكى باش.

ئەو مندالەى ئاگاي تەۋاۋى لە دەنگەكان ھەيىت دەزائىت كە يەك دانە (ئا) - لە وشەى (ئاۋ) - دا ھەيە و وشەى (ئاۋ) و (ناۋ) دەنگى دوايىنەيان ۋەكوو يەكن، و بە منداللى ۋا دەگوترىت ئاگايەكى باشى دەنگاسىي (فونۇلۇگى) ھەيە. بەلام مندالانى دىسلىكىسى ئاگايەكى لاۋازى دەنگاسىيان ھەيە. ئەمانە بە زەحمەتتىكى زۆرەۋە نەيىت بەردى بناغەى وشەكان - دەنگەكانى زمان - ناسنەۋە و لىي ئاگادار نابن، لە كاتىكدا كە ھەستى بىستىيان ئاسايە. دوايىش كە تىيگەن چۆن دەنگەكانى زمان پەيۋەندىيەكى راستەۋخۇيان بە پىتەكانەۋە ھەيە - ئەۋەيە كە بە «شكاندىنى كۆدەكانى خوئىندەۋە» ناۋ دەپدرىت - بە لايانەۋە زەحمەت دەيىت. منداللى دىسلىكىسى بۇيە پىۋىستىيان بە چۆرە راھىنان و مەشقىكە، كە جەخت لە پىۋەندىي نىۋان دەنگەكانى زمان و پىتەكان دەكاتەۋە بۇ ئەۋەى خوئىندەۋەيان رەۋان بىيىت.

نیشانه ئاساییه کانی دیسلیکسی مندالیک دیسلیکسی ههیت ئهم کارانهی به لاره سهخت دهیت:

- **ناسینهوهی دنگ** - که به تهوای له دنگه کانی وشه گوتراو بگات، کامانهن و به چ ریژه ندیه ک به دوا ی به کدا دین.
- **ناسینهوهی وشه** - که وشه نووسراو به خیرایی و راستهوخۆ بخویننهوه. مندالی وا گهلک جار پیت به پیت وشه دهخوینتهوه.
- **ههبوونی وشه زۆر له زهیندا** - که خیرا بگاته سهه وشه راست و تهواو. «تهرئ ناوی ئهو ورچه سپیه چیه که له گریۆنلاند دهژیت؟»
- **رینوس** - رینوس کیشهیه کی گهره دیسلیکسی ههیت.
- **یادکارکردن** - که شتی که له میشک و یاددا بهیلتنهوه، له کاتیکدا به شتیکی دیکهوه خهریک بیت. بۆ نمونه که بیرری یتهوه هاورییه ک چی دهلیت لهو کاته دا که بۆ کتیبیکی ناو جانتاکهی ده گهریت.
- **دهرپینی بیروپا به نووسین** - که بیرری خۆی له سهه کاغهز تۆمار بکات و به نووسین بیگرتنهوه کارنکی قورسه، له کاتیکدا دهتوانیت وه کو ناوی پهوان به زار بیگرتنهوه.

دیسلیکسی به دهه سالانهوه له ناو ناچیت، به لام مهشق و راهینانی راست، و به پیرهوه چوونی باش و که رهستهی یاریده دهری باش مندالی دیسلیکسیدار دهتوانیت، به شیوهیه کی گشتی وه کو هه موو مندالیک دیکه هه لسوکوت بکات.

نیشانه سه‌ره‌تاییه کان بینه‌وه

ده‌کرپت مندال له سه‌ره‌تای دیسلېکسی و مه‌ترسیی سه‌ختیی خویندنه‌وه و نووسیندا زوو، هر پېش چوونه خویندنگه‌یه‌وه، بېینتیه‌وه، به تاییه‌تی ده‌ییت ناگاداریکی ته‌واوی نه‌و مندال له بېیت، که له سالانی ساوایه‌تیدا بایه‌خ به ستران و سروود و پیت و وشه گه‌مه نادات.

ده‌ییت ناگای ته‌واومان له زۆربه‌ی نیشانه سه‌ره‌تاییه کان هه‌ییت، کاتیک پېوه‌ندیی به مندالی پۆلی I - 3 ی سه‌ره‌تاییه‌وه هه‌یه، دیاره گرنگ به لاما‌نه‌وه خویندنه‌وه‌یه. به لام ده‌شیت لایه‌نی دیکه له ناکاری مندال له که‌دا هه‌ییت، که پېویسته ناگای ته‌واومان لای هه‌ییت.

- هیچ بایه‌خیک به پیت و وشه و کتیب نادات
  - خاوتر له هاورپیه‌کانی فی‌ری خویندنه‌وه و نووسین ده‌ییت
  - به خاووخلیچک‌یه‌وه ده‌خوینتیه‌وه
  - گه‌لنک جار وشه‌ی هاشیوه به هه‌له ده‌خوینتیه‌وه، بۆ نمونه «دی» و «ری»
  - به ده‌ست راهینانه‌کانی بېرکارییه‌وه (وه‌ک ماتیماتیک) سه‌ختی ده‌کیشیت.
  - به هه‌له حونجه ده‌کات و ده‌نوسیتیه‌وه، «له بېرچوونی» کۆتاییه‌کانی وشه و پاش و پېش خستنی وشه
  - به ده‌ست راهینانه‌کانی بېرکارییه‌وه سه‌ختی ده‌کیشیت.
  - نیگه‌ران ده‌ییت، خه‌م دایده‌گریت و باوه‌ری به خوی نامییت.
  - به زه‌حمه‌ته‌وه ورد ده‌ییتیه‌وه و بیری په‌رش و بلاو ده‌ییت.
  - خوی به شتی تره‌وه ده‌خافلینیت بۆ نه‌وه‌ی نه‌خوینتیه‌وه و نه‌نوسیت
- هه‌ندیک مندال که به ده‌ست خویندنه‌وه و نووسینه‌وه سه‌ختی ده‌کیشن کیشه‌ی دیکه‌ی فی‌ربوونیان هه‌یه، بۆ نمونه که:

- راست و چه‌پی خویان جیا بکه‌نه‌وه
- فی‌ری کاترمیر بین
- بیریان بیتیه‌وه و له ری‌نویینییه کان لا نه‌ده‌ن.

یارمه تییه زووبه زووه کان له خویندنگه دا

مندال پېوښتی به ویه که گوره سالان بیبینن و تیی بگن و له گه لیدا هاوکار بن. هاریکاری باشی نیوان دایکوباوک و ماموستانیان که لکی لی ده که ویتته وه، و ده بیته هوئی به خشین دلیایی به منداله که هم له مال و هم له خویندنگه دا. نه مرؤ لیکوله روه کان جهخت له سهر نه وه ده کهن که یارمه تی زووبه زوو و کاریگه ر له کاتی فیزیونی خویندنه وه و نووسیندا مه رجه بو سه رکه وتن و سه رنه که وتنی مندال.

گومانی تیدا نییه که چو نیه تی فیرکردنی خویندنه وه له خویندنگه دا دوری گه و ره ده گیریت. نه زمون و لیوه شاو بی ماموستا گرنگی گه وره ی خوئی هیه. جا بو نه وه ی نه جامی گه لیک باش به دست به ینریت، پېوښته هم مو خویندکاری کاتی ته واو و پشتگیری ماموستای هه بیت بو گه شه پیدانی توانستی خویندنه وه و نووسینی خوئی. ده بیت ماموستایانی تایه تکاری خویندنه وه له هم مو خویندنگه یه کدا هه بن تا کو له یارمه تیدانی نه وان که لک و هه رگیردیت.

یارمه تی شیاو

هه ر مندالیک که له خویندنه وه و نووسینه وه دا سه ختی ده کیشیت مافی خوئی ته له خویندنگه یارمه تی بدریت. پېوښت ناکات منداله که نیشانه یه کی تایه تی پیوه دیار بیت. توی دایک یان باوک نه گه ر نیگه رانی نه وه ی که بزایت منداله که ت چون فیزی خویندنه وه و نووسین ده بیت، له گه ل ماموستای پوله که یدا قسه بکه و داوای لی بکه که لی بکولنه وه. کیشه نه وه نییه که مندال «مورنیکی» نه خویشینی بخریته سهر، به لکوو نه ویه که له ته مه نیکی زوودا یارده ی شیاو بدریت، جا گیرو گرفته که ی هه ر ره گ و ریشه یه کی هه بیت. شیکردنه وه و دیاریکردنیکی سه رته ایی و ساکار ده شیت ماموستایه کی شاره زا بیبکات، که خویندنی گونجاوی ته واو کرد بیت. جار هه یه پېوښت ده کات هه لسه نگاندنیکی به ریلوتر له لایه ن زمانکاریکه وه و یان ده رووناسیکه وه نه جام

بدریت و به گشتی لیکۆلینهوه به گروپ ئاکامی باشی لیده که ویتتهوه. مه بهست له هه لسه نگاننده که ئه وهیه که تی بگهین منداڵ به چ جوژیک فیر دهیت، و لایه نه به هیز و لاوازه کان کامانهن، بۆ ئه وهی مامۆستای پۆله که ی بتوانیت وانه گوتنه وه که به پێی ئه وه جیبه جی بکات.

به رنامه ی کارکردن

به رنامه یه کی کارکردن به لگه نامه یه کی نووسراوه که پرونی ده کاته وه چون له وه ولا کار بکریت. ئه م به رنامه یه له خویندنگه ئاماده ده کریت و باشره هه موو کات به راوێژ له گه ل منداڵ و دایک و باوکیدا دا برێژریت. ئه رکی سه رشانی به رپۆه به ری خویندنگه یه که ئه و منداڵه ی پێوستی به یارمه تی تایبه ته، به رنامه ی کارکردنی بۆ دا بین بکریت.

به رنامه ی کارکردنه که ده ییت له سه ر ئاکامی لیکۆلینه وه که دا برێژریت. ده ییت پرون دیار بیت و ئامانجی کورتخایه ن و درێژخایه نی دیاری کرابیت، بۆ ئه وه ی منداڵه که له پێشکه وتنی خۆی تی بگات و بیسینیت.

بۆ ئه وه ی بزانیته وه ی که پێش نیاز کراوه ئاکامی لی ده که ویتته وه، پێوسته به رنامه ی کارکردنه کان ره چاو بکریت. بریار بده که که ی یه کتر ببینه وه و بزانه تا ئه و کاته کی به رپرسی چیه.

منداڵ پێوستی به وه یه که لێی تی بگه ین و هه موو گه وه سائیک دۆستانه به پیره وه بچیت. هاندا ن مه رچیکه بۆ ئه وه ی به رنامه ی کارکردنه که به ته واوی پێره و بکریت.

تۆ وهك دايك يان باوك دهتوانيت چي بكهيت

تۆ وهك دايك يان باوكي مندالئكه دهتوانيت به گه ليك شيوه يارمه تيبى منداله كهت بدهيت. ريك چيت پي ده كرئت، پيوه ندى به سه ختييه كان و به بارودؤخى منداله كهتموه له خوئندنكه دا هه يه. ليره دا چهند بيرو كه يه ك ديتته ناراهه.

لينگه رى منداله كهت بيروپاي خوى دهر بپرئت

مندال خوى ده زانئت به دهست چييه وه زه حمت ده كيئيت و، زور جار دهتوانن رووني بكه نه وه. نه گهر كاتى باشيان بو ته رخان بكرئت، كه رووني بكه نه وه. ههول بده گوئ له منداله كهت بگريت و تي بگهيت، كه منداله كهت پيوستيبى به چييه. وتووئزى متمانه به خش يارمه تيبى مندال ددهات. بيرت نه چيت كه منداله كهت گه ليك لايه نى به هيئى هه يه. بيريشى به يئنه وه كه ئه ويش. وه كو هه موو كه سيكى ديكه. لايه نى به هيئ و لاوازت هه يه.

به هيئز كردنى هه ستنى باوه ر به خو بوون

باوه ر به خو بوئيكى باش مه رچيكي گرينگى تي كو شان و سه ركه وتنه. باشتر وايه ستايشى بكهيت تا ره خه نى لي بگريت. متمانه كردن به توانستى خوى كه شتى سه خت فير بيئ باوه ر به خو هيئنانى مندال به هيئ ده كات. شتى سه ختيش فير بوونى پيته كان و نووسينى وشه و رسته و خوئندنه وه ي كئيبه. مندال خوى له گه ل هاو رپيه كانى به راورد ده كات و تي ده گات نه گهر له ئاستى هاو يو ليه كانيدا نه بيئ له گهر مه ي هه وه له كانماندا بو يارمه تيدانى مندال له بوارى گه شه ي خوئندنه وه و نووسيندا، نايئت له بيرمان بچيئت كه مندال ده بيئ كاتى شتى ديكه ي جيا له كاره كانى خوئندنكه ي هه بيئ. ده بيئ كاتى بو حه ز و ياري كردن له گه ل هاو رپيه كانى هه بيئ. هانى منداله كهت بده چالاكي وه هاى له دهره وه ي خوئندنكه دا هه بيئ، كه ده زانئت تييدا سه ركه وتوو ده بيئ. نه مه باوه رى منداله كهت به خوى به هيئ ده كات.

يارى به زمانه كه بکه

فېربوونى زمان جورېك په يوه ندى له نيوان پهره سندننى زمان له سالانى باخچه ساوايان و توانستى دواترى خوښندنه وه و نووسيندا هه يه. منداله ساواکه پيوستى به ويه كه بوارى دهوله مند بؤ «شوردنه وهى زمان» له مال و له باخچه ساواياندا هه يت. قسه له گهل منداله ساواکه ت بکه، هه ول بده وه لامى هه موو پرسيارېك بده يته وه كه له باره ي وشه ويه، و بؤ چى شته كان شو نوانه يان لى نراوه، كه لىيان نراوه.

به لام گه شه كردنى زمان له ويذا ته واو ناييت كه مندال ده چيته خوښدنگه، به پيچه وانه وه، به رد هوم ده يت - به و هيوايه ي به دريژايى ته من دريژه بکيشت. زور قسه له گهل شو منداله تدا بکه كه ده چيته خوښدنگه و هه موو هه ليك به دره فته بگره كه گه مه به وشه بکه يت و گالته شت به وشه ي سه ير بيته وه. گه ليك يارى خافلاندن بؤ فير كردنى زمان هه ن و ده كريت له گهل مندالدا بکرين.

بؤ منداله كه ت بخوښنه وه

بؤ منداله كه ت كتيب بخوښنه وه و رپى بده له ده قه كه دا له گه لتاييت. باسى ناوهرپو كى كتيبه كه بکه و، باسى شو وشه نويان هيش بکه كه له ده قه كه دا بهرچاوت ده كه ون. مندالى ورد كه گوى له چيروك ده گرن، له سالانى مندالييه وه به زمانى نووسين را دين و، ئيدى هه نكاوى به ره و ده ستپي كردن به خوښدنه وه و مه به ستى خو به نووسين دره برپين زور هه موو ده بن. بي ريشته نه چي ت كه له وانه يه خو ش بيت كه له ته مه نى سه روو تريشدا گوى له خوښدنه وه به دنكي به رز بگرن. له وانه يه شيوازيكى هه سانه وه ش بيت بؤ گه ليك مندال كه هور بېنه وه.

... وہ لہ گہل منداالہ کہ تیشدا

بیکہ بہ کاتیکی خوڻ و پرځوڻ کہ پیکہوہ بخویننہوہ، بیج ٺہوہی مہرجی گہورہی بو دابنییت. بہ نۆرہ بخویننہوہ و تہواو گوئی لیبگرہ، کاتیک خویندنهوہی وشہ بو منداالہ کہ تہوہ سہختہ، یارمہ تی بدہ. لہ حہز و بایہخہ کانی منداالہ کہ تہوہ دہست پیج بکہ، بو ٺہوہی خویندنهوہ کہ ہمہ خوڻ و ہمہ ٺامانجی دیار بیٹ. منداالہ کہ تہوہ حہزی لہ چییہ؟ دایناسورہ کان؟ ٺاڙل؟ توپی پی؟

ہاوکاری خویندنگہ بکہ

گرینگہ بو ت روون بییتہوہ کہ خویندنگہ کام ریباہ دہ گرتتہ بہر. سہردانی خویندنگہ بکہ و چاوی پیدا بگیڑہ بو ٺہوہی بیروبوچوون و ہرگریت. لہ مامؤستا کہ پیرسہ کام کہرہستہ و مہشق و ریباہ بہ کار دہہین. پرسیان پیج بکہ کہ چۆن لہوہولا لہ مالہوہ و لہسہر ہہمان ری کار لہ گہل منداالہ کہ ت بکہیت. گہلیک جار شتی ٺالۆز و پیشکہوتوتو پیویست نیہ. کاغہز و قہلہم بہسن و، کہسیک کاری زمان بکات لہ پشت میڑوہ دانانیشیت. پیتی سہر دہرگای سارند(سہلاجہ) سرووشبہخشیکی خوڻہ بو ٺہوہی وشہی نوئ پیکہوہ ہنریت و رہنگیشہ بتوانیت بو مہشقرکن بہ ٺہلفویبیشی لہو ریہوہ دزہبکہیت.

«لہ خویندنگہ فیڑ بہہ - لہ مالہوہ مہشقی وانہ کانت بکہوہ» زۆرچار ریسیاہ کی باشہ. بہرپرسیاریہتیی پہرورہدہ کارانہ دہ کہوئتہ سہر خویندنگہ و لہوئشہ کہ منداال وانہی پیج دہ گوترتتہوہ و شتی دیکہ فیڑ دہ بیت. دواییش باشہ کہ لہ مالہوہ مہشق بکات. یارمہ تی بدہ و ہہولی ٺہوہیش بدہ کہ بزانیٹ کہی منداالہ کہ ت ئیدی کاری خوئی پیج دہ کريت و ئیتر پیویستی بہ تو نیہ.

ہہستی دیکہیش بخہرہ گہر

ئیمہ لہ ری پی ہہستہ کانمانہوہ فیڑ دہ بین - لہ ری پی ٺہو شتانہوہ کہ دہیانلین، دہیانہیستین، دہیانہینین و دہستیان لیندہ دہین. بہشیکی منداالان حہز دہ کہن بہ کتیب دہست پیج بکہن، ہہشن کہ بہ شتی کۆنکريت کاردہ کن، بو نمونہ کہ پہنجہ کانیان بہ کار دہہین، یان شتی وہ کو قورچہوہرہ، پیتی موگناتیزی،

چوكل و چيو و، خسته و گهچ. باشيشه كه به گوراني و موزيك رايهينيت.

كۆمپيوتهر به كار بهينه بۇ پشنگيرى
كۆمپيوتهر كهلكى گهوره ههيه. گهليك مندال ههولى زور بۇ خوشكردنى دهستهختيان دهن و تهنانهت خودى حونجه كردن و رينووسه كهيان بير دهچيتهوه. له بيرت بيت كه له بهرنامهيه كى كۆمپيوتهر ليكدانهوهى وشه كاندا ههموو دهقيك دهخويندريتهوه.

گهليك بهرنامهى باشى راهينان ههن، كه له ريگاي ئهوانهوه مروف به دهنگ و وينه مهشقى نووسين دهكات.

ههروهها دهنگى كۆمپيوتهرى، كه دهتوانيت نووسراوهى سهر شاشه كه بهدهنگهوه بخوينيتهوه، وه ريزيك بهرنامهى ديكهيش ههيه

خويندنهوه له ريگاي بيستننهوه

بۇ كهسينك كه به زهحمت دهخوينيتهوه كتيبى خويندراوه ريگايه كى گرینگه بۇ زانيارى و ئهزمونى باشى خويندنهوه. خويندنهوه به گوى دهبيته تهخته بازىك بۇ بهدهستهينانى زانيارىي گهليك مندال له پؤل و سالانى خويندنگه دا.

كهلك وهرگرتن له بيرگه ياريدهر

مروف دهتوانيت له رپى تۆماركردنى شتى گرینگهوه له تهسجيلدا يان له تۆمارۆكى ديجيتالدا كه له گيرفان دهنريت بۇ ئه و مندالانى كه شتيان بيردهچيتهوه هاسانكارى بكات. مندال دهتوانيت به كاربان بهينيت بۇ ئه وهى پهيام له نيوان ماله وه و خويندنگه دا بگويزيتهوه، بۇ نمونه هه گبهى وهرزش يان تويشوه كهى بيربكه ويتتهوه.

يارى بيركارپانه (ماتماتيك) بكه

بيركارى بابه تيكه كه گهليك مندال گرفتيان له گهلى ههيه. له گهليك دؤخدا بهو هويه وه بنده كه پرسپارى بيركارى له زور رووهوه بى ههله بخوينرتهوه. بير له وه ههموو دهقه بكه وه كه له راهينانه كانى (پرسپاره كانى) كتيب به بيركارپيه كاندا ههن.

فېربون و رهوانکردنی خشتهی لیکدادان (جه دوهل زهر ب) بۆ گه لیک منداڵ سهخته. گه لیک هه له بهست و گۆرانی هه ن ئاسانکاری ده کهن که خشتهی لیکدادان به بېردا بېتهوه. کارکردن به ژمیر کار (حاسیبه) یاریده ده بریکى خۆشه. کاتیک مندا له کهت فېرى کات و کاتژمیر ده کهیت، ئه میشیان به بېر کارییه وه گری دراوه. نیو کاتژمیر دوو چاره که کاتژمیر، یان شهش خولی پینج خوله کییه.

پیکهینانی هاندەر بۆ منداڵ

نامادهی ئه وه ببه که هه موو ئه رک و یارییه کان به شیویه ک بگۆریت که له گه ل مندا له که تدا بگونجین و، بېریش نه چیت که دهستخۆشی و ئافه رینی مندا له که ت بکه یت له بچوو کترین پیشکه وتن به دهستهیناندا - ئه مه واتایه کی زۆری ده بێت له لای! خۆت فېری ئه وه بکه که هه موو بیانوه کانی مندا له که ت بناسیته وه - جا به ئه نقهست بن یان نائه نقهست - په نایان بۆ ده بات، بۆ ئه وهی کاری سه رشانی خۆی به جی نه هینیت. ئاگادار به له ئاکاری مندا له که ت و هه ول بده هه میشه «ههنگاو یک له پینشه وه بیت» بۆ ئه وهی تووشی ناکۆکییه ک نه بن که پئویست نییه.

ریکخستن و بارنامه دارستن

گه لیک مندا ل به لایانه وه سهخته بۆ کاره کانیان بارنا دار پێژن و ریکیان بخه ن، و پئویستییان په یارمه تی تۆیه بۆ ئه وهی دهست به ئه رکه کانی خۆیان بکه ن. یارمه تی مندا له که ت بده که نه خشه یه ک دابره پێژیت بۆ ئه وهی کاره کانی ههنگاو به ههنگاو بچنه پینش. رهنگه بۆ تۆ ئاسان نه بێت که شته پئویسته کان بخه رنه جانتای مندا له که تانه وه - به لام مندا له که ت ئه وهی هه ر له توانادا نییه.

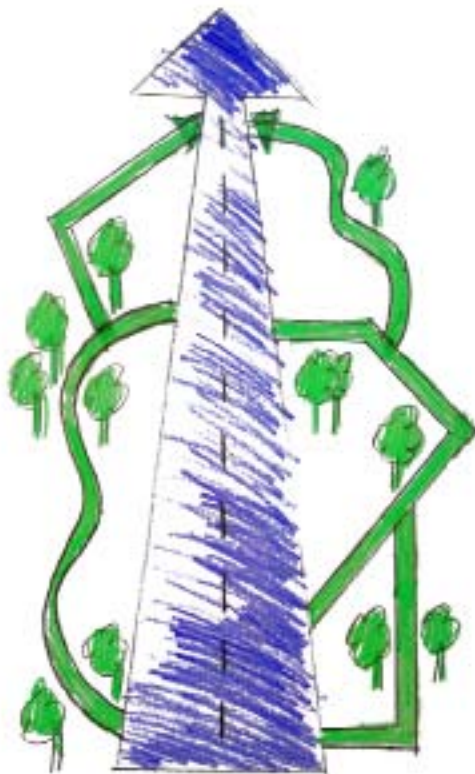

ILLUSTRATION: CHARLOTTE HEDBERG

هه موو كه سيك ده توانيت به تامانجي خوي بگات
ته وانه ي به ده ست خویندنه وه و نووسينه وه وه سه ختي ده كيشن، بو گه يشتن به
تامانج، ريگاي تاييه تي خويان له پيش ده گرن - و ده بي ريگايان پي بدرت له و
ريگايه ي خويان كه لك وهر گرن. مرؤف ريگاي تريشي هه يه بيگريته بهر بي جگه
له راسته ريگاكه
سه ره پاي ته وه ش ده كريت گه يشتن به تامانج بيته دي و گه ليك ته زموني چاك
له و ره ته دا ده سته بهر بكرت.

زانپاریی زیاتر

کۆمهلهی کاری بچ قازانج «کۆد شکینه کان . Kod-Knäckarna»
ئهم نامیلکهیهیان دهر کردووه. سیدییه کی فیژکارییش ههیه بو دایکوباوکانی
ئهو مندالانهی سهختیی خویندنهوه و نووسین و دیسلینکسییان ههیه. بو
زانپاریی زۆرت، نووسراوهکانی پرۆژهی «Kod-Knäckarna» له
مالپهپی www.kodknackarna.se وهرگرن.

زانپاریی و پیتشینار له بارهی پهرهسهندنهی زمانی مندال له
www.blom.just.nu دا ههیه.

FDB کۆمهلهیهکه بو دایکوباوکی ئهو مندالانهی که سهختی خویندن و
نووسینیان ههیه. www.fdb.nu
ژمارهی تهلهفون: 08- 612 06 56

Dyslexiförbundet FMLS کۆمهلهیهکه بو ئهو کهسانهی که سهختی خویندنهوه
و نووسینیان ههیه
www.dyslexiforbundet.se
ژمارهی تهلهفون: 08- 665 17 00

کۆمهلهی سویدی دیسلینکسی، کۆمهلهیهکی پیشه کار له بواری خویندنهوه و
نووسینهوه دا و کهسانی هۆگری تر www.ki.se/dyslexi
ژمارهی تهلهفون: 08- 524 868 25

BDA، کۆمهلهی دیسلینکسی بهریتانیایی www.bdadyslexia.org.uk

IDA، رېښخړاوی دیسلېکسیی نیونه ته وهی که بنکهی له ولاته په کگرتووه کانی نامریکایه
www.interdys.org

کتیبه به که لکه کان

Andersson B, Belfrage L, Sjölund E (2006). *Smart start vid lässvårigheter och dyslexi*. Natur och kultur.

Barnens bokklubb (2007). *Boken om läsning*.

Lundberg I (2006). *Konsten att läsa faktatexter*.

Natur och kultur.

Lundberg I (2006). *Alla kan lära sig läsa och skriva*.

Natur och kultur.

Läsk pärmen (2007). FDB.

Seth I, Heimdal S & Janson E (1997). *Dyslexi för föräldrar*. Informationsförlaget.

Stadler E (1994). *Dyslexi. En introduktion*. Studentlitteratur.

فیلم

En värld av möjligheter (2002). FDB.

Tidigt fokus på läsutveckling - för barn med lässvårigheter och dyslexi (2007). Kod-Knäckarna.

بلاڦوڪي دايڪوباوڪ – پالڻشت و ياريدھري مندالھ ڪاني خويانن، له لايھن
ٽھنجومھني بيٰ قازانجي Kod-Knäckarna («ڪوڊشڪينھ ڪان») به
ھاوڪاريي باديل نانديرسون رهڪ (Bodil Andersson Rack) له
Spella AB بهرھم ھينراوھ.

ٽھم بابھتانه به پالڻشتي
Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond و شتي تر
و ڪھساني تر ٿاماده ڪراون.

ويٽھ ڪان: Ian Smythe له IBIS Ltd.
ٽھو مندالانھي ڪھ له ويٽھ ڪاندا دھيبنرڻن، پيوھندييان به ناوھرڙوڪي بلاڦوڪھ ڪھوھ
نييھ.

© 2009 KOD-KNÄCKARNA
WWW.KODKNACKARNA.SE
ISBN 978-91-977781-4-5